

HIND 20' MARKA

NOORUSMAA

EESTI NOORSOO AJAKIRI

TEINE AASTAKÄIK

NR. 4

KÜÜNLAKUU

1927

S I S U.

M. Aleksa — Roima vanne. — J. Parijõgi — Laevapoisi päevilt. — M. L. — Paul Cézanne. — B. Linde — Georg Brandes. — E. Martinson — Beethoven. O. Särel — Jäälilled. — A. Peerna — Teel Otepähe ja sääl. — Noorte vald. — Raadio. — Ülesandeid. — Male.

Kirjakast.

J. Karro — Sügisel — ei ilmu. — Aavo — tarvitame. — S. Leinavee — Laulud kõik nõrgad, liig tehtud ja otsitud. — Panderolli Volli — Leidurid ei sobi meile. — Vass. R-s, Jaan Rool, A. RumeK, Hannibal — ei. — A. P. Tartus — kohati päris huvitavad, aga üldiselt siiski nõrgavõitu. Harjutage edesi. — P. T. Tartus — seekordsest saadetisest ei saa midagi tarvitada. Ärge võtke liig raskeid aineid käsitada. Katsuge õnne lihtsamatega. — Ev. S. Lohusuus ja R. V. — tööd alles nõrgad, ei lähe. — Aleks. A. — Suviõöl — ei. — A. V. — Tudus — Loitev koit — laul päris nõrk. Õppige õigekirjutus selgeks.

Kaanel: Kunstnik Roman Nymani Noorusmaa jaoks maalitud pilt — Hispaania linnakene.

NOORUISMAA

EESTI NOORSOO AJAKIRI

Nr. 4.

Küünlakuu

1927.

Toimetuse juhataja: J. Käis, M. Laarman, E. Martinson. :: Vastutav toimetaja: E. Martinson. :: Väljaandja: Eesti Õpetajate Liit. :: Toimetuse ja talituse koht: Tallinn, Rataskaevu nr. 22. Toimetuse kōnetunnid esmaspäeval ja reedel k. 12—1.

Roima vanne.

Ballaad.

Meinhard Aleksa.

*Kesk metsi sügavaid järvi üksi puhkab,
tand ümbritsevad laualised sood.
Ja suve päikseleili külma uhk'vad
ta mürgised ja pigimustad vood.*

*Järv ligipääsmatu, kurg ainult vaotab
soo kamarat, mis varjab sügavust.
Kui kaame maski lainetesse paotab
kuu, näha võidavat altilma ust.*

*Soo laugastesse vanal ajal ajand
ja tapnud paljuid vägivaldselt raud.
Sääli hädakisa inimeste kajand
on võikalt, neeland kui neid soine haud.*

*Too olnud süngel aeg: vend tapnud velle
ja tihti seisnud isa kõris, luus
siis poja nuga. Liigub kohta selle
legende imelisi rahvasuus.*

*Õökulli kisa kooljad unest hõikab,
kui saabub Hingedeöö kesköö tund.
Siis nende hädakisa võikalt lõikab
öö pimedusse, kesk haudvaikust, und.*

*Ja igal Hingedeöö kesköö tunnil
soos kordub taas see verepulm, julm mäng.
Ent laulab kukk, siis kõik kaob salasunnil
ja veretöö taas varjab samblasäng.*

*Aeg lennand mööda kiirelt nagu tuvi,
ent ununend veel pole süngel turm.
Sool, järvel lasub vanne talv kui suvi,
soo laukaist piilub pigisilmne surm.*

*Soo pinnal kasvavad vaid leinakased,
jändrikud männid, kõhnad nagu luud.
Soos õitsval elul pole paika, aset:
hall mürgine ta surmab andes suud.*

*Ei ela järve sügavuses kala,
soo laukaül harva krooksub konnakoos,
vaid ilgeid siuge piilub mättal sala,
et tülgestuses pöördub vana, noor.*

*Soo koriseb ja sookoll kõhib, ilgub
säääl igal udutseval sügisööl.
Soos virvatulukeksi liigub, vilgub,
kui oleks tuhat hunti murdmistööl.*

N. Mey illustratsioonid.

7. Võõras linn.

Ühel õhtul jõudsimel Liverpooli. See oli laevade rägastik ja mastide mets. Oli säääl palju suuremaidki laevu kui meie „Suits“. — Meie reis oli kestnud ligi kaks nädalat. Leib oli otsas, sõime juba mõnd päeva korpu¹⁾. Joo-givett oli ainult veidi vaatide põhjas ega olnud tal miskit maitset, tuli kurnata läbi süte.

Kõik laevamehed kogunesid tekile ja ootasid maalepääsu. Seisin minagi laevapardal ja tahtsin kohe maale minna, kui kapten aga lubab. Helsingi reisisil ei käind ma jalgagi maal, Viiburis tegin paar käiku sadamas, siin aga tahtsin kohe maale minna. Imestasin Kulbul ikka, miks laevamehed laeva sadamasse jõudes kohe maale kipuvad, nüüd kippusin isegi. Ei tahtnud nii väga võõrast linna vaadata, kui astuda, kõndida kindlal maal. Pärast ütles mulle Vessel, et see on ikka nii: ole kuisugune merikaru tahes, pääle pikka reisi tahad ikka kindlale maale minna. Tema tunnud kord vana kaptenit, kes maale minnes ikka mulda peosse võt-

nud ja seda katsund, kajutis hoidnud karbikeses kodurannast kaasa võetud liiva; kord, laeva hukkumisel, jätnud kõik muu kraami laevale, ainult karbikeses koduranna liivaga võtnud päästepaati kaasa.

Toll käis laeval, klaaris pabereid, kapten andis meestele raha ja mulle ka. Ise jäi ta ühe noorema madrusega laevale, teised kõik läksid maale. Kui juba minekul olin, hüüdis kapten mulle järele:

Joonas, vaata, et sa võõras linnas ei eksi. Sadam on inglise keele ha'bö²⁾ ja laev — šip³⁾... et teaksid küsida, kui ise ei oska tagasi tulla.

Ütles neid sõnu võõra kõlaga.

— Ei eksi, pole viga, vastasin ja kordasin mõttes võõrakõlalisi sõnu, — habö, ... šip...

Ei ma siis mõistnud inglise keelt veel midagi, saksa keelt olin küll kihelkonnakoolis õppind.

Maal märkasid, et meil kõigil oli väga naljakas käik — kõndisime hargisjalu ja vaarusime nagu laevatekil,

¹⁾ Korp — kuivatatud leib.

²⁾ Harbour — sadam.

³⁾ Ship — laev.

nagu polekski kindel maa jalge all, vaid kõikuv pind.

Ühe suure maja ees jäi Pärtsel peatumata.

— Siia trahterisse läheme sisse.

Vaatlesin silti ukse kohal — suurte tähtedega „Noorth Star“, tükk sinist taevast maalitud, selle põhjal kullaga põhjanael ja suur vanker. Taevas oli juba pleekind, tähed tuhmund, aga tunda ikka võis.

— Noorth Star... Nordstern... tõlkisin aimamisi saksa keele ja mõistisin: — Põhjanael...

„Kajaka“ kõrtsil ei olnud ühtki silti uksele ega kajaka pilti, aga kõik teadsid ta nime.

Uksel lõi vastu kibe tubaka, viina ja söökide leitsak. Pääle selle tundus õhus veel midagi õige teravat ja vastikut, mida ma ei mõistnud, mis aga nina ja silmad kipitama pani. Tuled põlesid tuhmilt ja paistsid läbi kollaka õhu nagu surnud leegid. Ei see olnud kellegi „Kajaka“ kõrts. Pikk lett ulatus ühest seinast teise, väiksemaid laudu oli suur tuba täis, iga ümber kõssutas salk merimehi. Tagapool oli tuba veel küllalt, jutuvadinat ja võõrast kõma oli kõik kollane õhk täis.

Võtsime aset ühe väiksema laua ümber seina ääres. Pärtsel tõmbas oma kõverad jalad tooli all konksu, pani määratunud käpad laua päälle, naeratas pilusilmi ja ütles:

— Nüüd teeb Jaak ristimisliigud. Ega me sind muidu Taani väinades kastnud. Ei need jää kuhugi. Kas napsu teed ka?

Ja lõppiski asi sellega, et pidin neile pudeli viina ostma ja mõne napsu kaasa jooma. Nad tellisid ise lisaks, ja algas „Suitsu“ meeste söömine ja purjutamine inglise „Põhjanaelas“. Laevalt lahkudes tundsin minagi nälga, aga nüüd oli söögiisu kadund. Õige vastikult mõjus trahteri terav lõhnaline õhk ja õudset kõlas võõralaadiline jutukõma. Paistis alul nii, nagu polekski merimehed tavaliselt kõnelend, vaid kuuldavalt tubakat nätsutanud. Pärast õppisin isegi inglise keele ära, päris omaseks pole ta mulle küll kunagi saand, aga seda õudset kõla pole tas hiljem leidnud, mis nii võõrastavalt

mõjus selles trahteris. Küllap oli sääal merimehi teisteltki maadelt ja kõneldi vist mõnd kümmet keelt läbisegamini.

Jutukõma läks ikka valjemaks, hakati käima ühe laua juurest teise juure. Kustki tagaruumist kostis laul ja kriiskav muusika. Kollane õhk tihenes ja tuhmus, tuled näisid tukkuvat. Kustki ilmus küürus vanamees triangliga ja trummiga, ahv kükitas tal õlal. Jäi seisma keset tuba, hakkas

Liverpooli kõrtsis.

tilistama oma trianglit ja põristama trummi. Ahv hüppas mehe õlalt maha, ja läks lahti mõlema võigas tants laudade vahel. Vanamees naeris, ahv krimpsutas nägu. Oli õige kõhn ja armetu loomake. Kui tants lõppis, võttis vanamees mütsi pääst ja korjas raha, lonkides laudade vahel. Tuli meilegi laua juure. Tal oli lõpmata kurb nägu, aga kalgid ja külmad silmad. — Siis alustas salk neegreid kurguhäälega kriiskavat laulu... õhk täitus teravaid hääli ja võikaid lõhmu, nii et raske oli hingata.

Siis lonkis meie laua juure mehehirmutis, kellel olid rõngad kõrvus, ninas ja huulteski.

— See on tätoveeriija⁴⁾, ütles Pärtsel. — Jaak, lase ennast nüüd ära mär-

⁴⁾ tätoveerima — teataval viisil keha värvima; metsrahvad tätoveerivad endid.

kida, siis mäletad ka, et Liverpoolis oled käind.

Nüüd märkasin, et mehel oli rihmaga kaelas nahkkott mitmesuguste riistade ja värkidega. Ta enese näol ja kätel ei olnud tätoveerimata kohta. Oli sinna maalitud lilli, loomi ja putukaid. Hakkas meile midagi võõras keeles ja märkidega seletama. Pärtsel näitas minu päale. Siis haaras minu käe, koputas sõrmega randmele ja muu kõne hulgast mõistsin ainult: anker... anker...

Ja jätkus mul siis poisikeselikku uudishimu ja rumalust, et olin nõus käerandmele ankrut tätoveerida laskma. Siin see märk mul on praegugi ja olen seda pärast küll kahetsend.

— Kas on ka valus? küsisin ma meestelt.

— Hääh, naeris Pärtsel, — ise oled kõva poiss, nüüd kardad tühja tätoveerimist.

Sirutasin koletisele käe. Külmade, niiskete sõrmedega haaris see sellest kinni ja algas oma meisterdamist. Ei mäleta, et valus oleks olnud, aga vastik oli küll oma kätt selle koletise sõrmede vahel tunda. Algul hõõrus kätt miski valge pulbriga või teradega, arvasin, et see oli sool. Siis hakkas torkima ja värvima. Sulgesin silmad ja lasksin tal toimetada. Ei mäleta kõike, mis ta tegi, aga kui valmis sai, vedas oma rõngastatud huuled naerule ja sirutas käe raha järele. Ei mõistnud, palju ta tahab ega teadnud ka Inglise raha väärtust. Panin kaptenilt saadud raha lauale, selle ta võttis ja läks.

Jõin siis eneselegi märkamata Pärtseli pakutud viinaklaasi tühjaks ja tahtsin välja tulla. Teised tuletasid mulle meele, et tellitud viinapudeli eest mina pean maksuma. Palusin Vesselit minu eest maksa ja ruttasin välja. Kõrvad kumisesid ja pää oli raske, tätoveeritud käsi tuimendas.

Hilissuve öö oli algand. Siin oli ta palju pimedam kui Kulbul. Õhk näis täis olevat miski kollast ja rasket, tulled tukkusid. Aga liikumist ja elu oli tänavail veel küllalt. Ja kuidas siin rutati! Voorimehed sõitsid tänavaaärtel pikkades ridades, millel otsa ei näind olevatki. Inimesi saalis edes-tagasi.

Ühe tänavanurgal istusid kaks kärnas last. Vanem noogutas pääd ja laulis miski viisita laulu, noorem oli pannud oma pää tema sülle ja magas. Purjus madrus tuikus üle tänavaa, ühe hoovivärava ees riidlesid kolm naist, kõhn koer nuusutas trepinurka... Kuski puhuti pasunat, kuski nuttis laps.

— Ha'bõ?... šip „Suits“?..

Sammusin sihita edesi ja lasksin end inimestest tõugata. Kõndisin mööda suuri valgustatud tänavaid ja eksisin kitsaste põiktänavate rägastikus. Kustki tänavanurgalt hakkas minu kõrval käima üks poisike, seletades mulle elavalt midagi ja kutsudes kuhugi. Käis minuga kaua kaasas, kuni talle eesti ja saksa keeles seletama hakkasin, et ma midagi ei mõista ja kuhugi ei taha kaasa tulla. Kõnelesime niiviisi tüki aega kumbki oma

keeli. Viimati raputasime mõlemaid pääd ja lahkusime kumbki isepoole. — Imelik, kogu aja paistis mulle, et see on uinuv või koguni surnud linn. Inimesed ei ela, vaid liiguvad, ruttavad, kõnelevad miski võõral mõjul. Voriimees sõidab püüdnud pöiketanavasest... kas ta tahabki sinna sõita? Naine tuleb raske korviga üle tänava, peatub kõrge maja ees, hakkab riiete alt ukse võtit otsima... ta mõtted on kindlasti kuski mujal, kas ongi mõtteid?

Olin kaua rännand, kui jalus väsimust tundsin ja tagasi pöördusin, et laevale minna. Kuidas aga minna? Alles nüüd märkasin, et olin eksind. Kõndisin kaua tänavate rägastikus siia-sinna ega jõudnud kuhugi. Siis tuli meele kapteni õpetus, peatasin esimese vastutulija ja küsisin tehtud võõrapärase kõlaga:

— Ha'bö... šip „Suits“?

Naeris ja seletas midagi kaua, siis läks jälle edesi.

Tänavad jäid hõredamaks, majades kustutati tulesid. Ei olnud mingeid märke, kuhu poole minna. Kõik majad ja tänavad näisid ühtmoodi olevat, nagu inimesedki üksteise sarnased olid. Mere lõhna ei tunnud, õhus olid hoopis võõrad ja teravad lõhnad. Ikka ja ikka peatasin vastutulijaid ja küsisin võõrakõlaliliselt:

— Ha'bö?... šip „Suits“?...

Mõni vastas midagi, mõni läks sõnalusumata edesi. Viimati märkasin salga lärmitsevaid madruseid, hakkasin neid järgima — sadamasse nad ju ikka lähevad. Järgisin neid parajal kaugusel kaua; käisid ühes ja teises kohas sees, siis ootasin väljas. Viimati jäidki ühte majja, ei jõudnud mina nende väljatulekut oodata. Siis pöördusin kesk tänavat uniselt marssiva politseiniku poole jällegi tuttava küsimusega:

— Ha'bö?... šip „Suits“?...

Näitasin talle oma käel tätoveeritud ankrut, mida nüüd isegi alles esimest korda silmasin ja seletasin uuesti:

— Matrose⁵⁾... Junge⁶⁾... Ha'bö?... šip „Suits“?

⁵⁾ Matrose—Saksa k. madrus. ⁶⁾ Junge—Saksa k. poiss.

Võttis minu käe pihku, tunnistas ankrut ja näis mõistvat. Marssis minuga mõne tänava kaasa, kõneles kogu aja midagi õige külmalt, näitas siis käega otsesuunas ja läks edesi. Nüüd nägin tänava otsal laevamaste — olin sadamas. Aga maksis palju vaeva sellest rägastikust „Suitsu“ üles otsida.

Kui laevale jõudsin, oli mõõn algamas, suleti dokke. „Suitsul“ magas kõik, ainult madrus Jaanson istus piilpakul, oli vahikorral. Jäin kajuti ette kastile istuma. Kumin kõrvadest kadus, pää selgines. Tätoveeritud käsi punetas ja kirvendas. Ninas tundus ikka veel teravaid lõhnu ja silmade ette kummitas „Põhjanaanala“ tukkuvaid tulesid.

Esimest korda päale kodunt lahku mist tuli meele ema, vanaisa ja sõber Ankruvits. Mis teeb nüüd ema? Kas näeb mind und? Ega ta siis sellepärast mind merele keeland, et uppumist kartis... üks Jumal, nii siin kui säääl, aga kodu jääb tühjaks... Kas nüüd on kodu temal tühi? Ära käi halbade seltsis, ära hakka viina jooma, oli ema õpetand. Mina aga võtsin täna esimest korda viina... Ja andsin sel hommikul aovalgel kajuti ees kastil istudes töotuse, et viina ei võta ja sosistasin selle töotuse tuule, et ta selle emale kõrvu kannaks, ema magades mu töotuse kõrvu sosistaks. Ja olen seda töotust pidand terve eluea, kui raske see noor-mehena mõnikord ka ei olnud.

Sel päeval kirjutasin emale esimese kirja. Ei ma kirjutand midagi sellest võõrast linnast, kirjutasin küll haljendavast Rootsi rannast, mis Taani väinadest läbi sõites silma paistis, kirjutasin esimesest tormist ja minu ristsetest, aga võõrast linnast ei kirjutand midagi. Palusin tervitada vana sõpra Ankruvitsa.

Liverpoolis ei käind sel suvel enam maal. Ka pärastistel reisidel tegin siin ainult hädatarvilised käigud.

Kui Helsingi on kaljude ja siniõhu linn, Viiburi — vete ja tõrvalõhna linn, siis on Liverpool inimvarjude ja surnud tuled linn.

Järgneb.

Cézanne

Kaardimäng.

Paul Cézanne.

M. L.

Paul Cézanne *) sündis päikesepais-
telisel Lõuna-Prantsusmaal, Aix'is **)
aastal 1839. Ta esivanemad olid rän-
nand siia Itaaliast.

Neljateistkümneaastasena saab ta
kohaliku kolledži õpilaseks, kus samal
ajal õpib pärastine suur kirjanik Emil
Zola, kes kohe sai Cézanne'i sõbraks.

Cézanne'i isa oli enne pidand mütsi-
kauplust, nüüd aga oli juba pangapi-
daja. Majanduslikke muresid ei ole
noorel Cézanne'il olnud kunagi.

Juba koolipõlves oli Cézanne'il otsus
kindel: ta saab kunstnikuks. Isa sõdis
kõigest hingest sellele vastu, teda kuhu-
tab poja tulevane vaene kunstniku-
elu. Cézanne annabki talle järele ja hakkab
õppima õigusteadust.

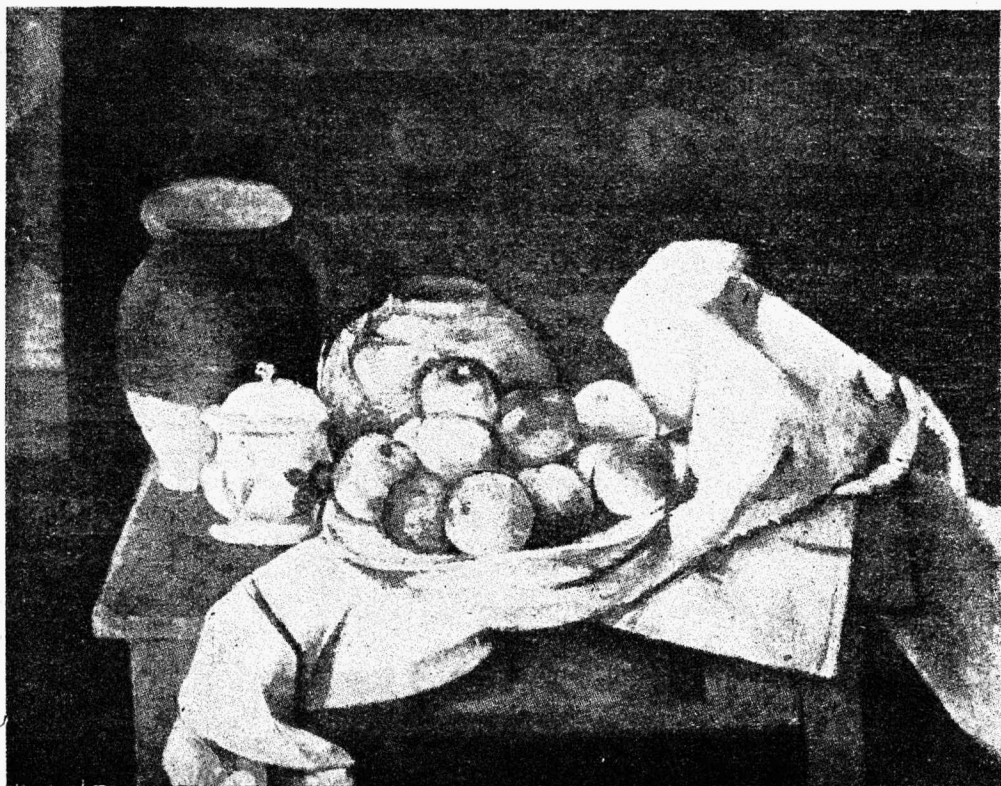
*) loe pol sezann.

**) loe eeks'is.

See aga ei kesta kuigi kaua. Noor
Cézanne tunneb õigusteaduse vastu
suurt ükskõiksust ja vastikustki ja ema
abiga murrab ta isa vastuseisu: isa ise
viib ta Pariisi õppima kunsti, olles
ses lootuses, et poeg pea tunneb oma
andetuse ja pöörab tagasi.

Kui poeg mõne aja pärast koduigat-
susest aetuna pööris kodupaika tagasi,
ei tahtnud isa enam midagi kuulda
Pariisist või kunstist: ta sündis
poja oma pangakontoris ametisse. Siin
sai aga peagi selgeks noormehe täielik
kõlbmatuse sellele tööle ja isa laskis ta
lõpulikult astuda ta oma valitud elu-
teele.

Pariisist Cézanne õppis n. n. Šveitsi
eraakadeemias. Ta püües ametlikku
akadeemiasse astuda lõppis kurvalt, te-
da ei võetud vastu. Sest ajast jäi kunst-

Cézanne

Laud.

nikku igavesti vaenulisus ja põlgus kõige ametliku ja kroonulise vastu.

Omalt loomult Cézanne ei ole kunagi olnud mässajaks ega purustajaks, temas on alati eland tugev traditsioonide austus. Tema töist ei saadud aru, teda naerdi ja pilgati. See ei kohutand teda sugugi — vääramatult läks ta oma rada, sest oli kindel, et tal on õigus.

Pariisis puutus ta kokku selleaegiste noorte kunstimaailma eestvõitlejatega — impressionistidega, kellega ta koos korraldas paar näitust. Aga neilegi jäi ta võõraks ja arusaamatumaks. Zola on Cézanne'i kuju asetand oma romaani „Teose“ päätegelaseks, kus näeme, et seegi kunstniku ligem sõber mõistis teda ja ta töid valesti. Kord ühe sõbraga Zola teosest kõneldes pörutas Cézanne rusikaga vastu lauda ja lausus: „Tont võtku, kuidas tohtis ta välja mõtelda, et kunstnik tapab enda ebaõnnestund pildi pärast! Kui pilt saab halb, siis viisatakse ta ahju ja asutakse uue kallale.“

Need sõnad iseloomustavad kunstniku arusaamist oma teest ja tööst: edesi, hoolimata ebaõnnestusist, mitte töö ei ole tegija isand, vaid ümberpöördukt.

Aastal 1879 asus Cézanne lõpulikult kodulinna, ilmudes vaid lühikesiks ajuks Pariisi. Ta ei olnud oma päälinnas viibimise ajal suutnud luua endale kuulust ega laialist tutvuskonda. Nüüd unustatakse ta täiesti. Üheksakümmendamais aastais tunnevad teda ainult üksikud kunstiharrastajad ja kunstikaupmehed. Süinge üksiklase ümber põimub otse muinasjutte ja legende.

1895. aastal korraldati Pariisis esimene Cézanne'i teoste kogunäitus, kus kunstnik esines kogu oma suuruses. Ajalehed ja kriitikud irtitasid, publik pidas näitust meelega korraldatud skandaaliks.

Cézanne aga ise elas rahus Aix'is. Linnaelanikkudega puutus ta vähe kokku. Ta vanemad olid ammu surnud, kunstnik liikus väikeses perekonnarin-

gis ja töötas vahetpidamata. Linnas peeti teda iseäraaks ja veidraks meheks, et ta aga oli rikas ja korrallikult käis kirikus, austati teda.

Varahommikul oli ta juba jalul. Kella kuuest kümneni töötas ta linnast väljas oma ateljees ja tuli siis koju einetama. Päeval läks ta jala välja linna taha maastikku maalima. See oli talle saand sääraseks harjumuseks, et ta tegi seda isegi ema matusepäeval. Õhtul hilja tuli ta väsinuna koju, et teisel päeval teha sedasama.

Kõik ta tuttavad kõnelevad ta hääsüdamlikkusest ja võõrastelahkusest. Aga ka ta ääretust äkilisusest. Aastad ei vähendand sugugi ta metsikut iseloomu. Temaga juttu ajades pidi olema ettevaatlik, et mitte mõnd temale püha mõistet hooletumalt puudutades viia teda vihahoogu. Sääraseil silmapilgel purustas ta oma pilte ja pildus neid aknast välja.

Ta välimus ei vastand sugugi iseloomu. Uulitsal oli see väike ja tugev, korrallikult riietatud vanamees, hallide juustega, kulmukarvadega ja habemega. Ta surm oli loomulik ja nagu iseenest arusaadav. 1906. a. ta sai kuuekümnesitseme aastaseks. Ühel septembripäeval jäi ta kaugel väljas etüüdil olles vihmahoo kätte, sai läbimärjaks ja jäi haigeks. Hoolimata palavikust oli ta teisel hommikul jälle töö. Pintsel käes, kukkus ta maha. Ta kanti voodisse, kus ta paar päeva hiljem suri.

Kunstniku mahajäänd tööde hulk on määratu, seda pole veel siamaani suudetud läbi uurida ega tundma õppida.

Kui kunstniku suurust hinnata mõjude järgi, mis ta avaldand järelepõlve ja kaasaeglasisse, siis on Cézanne maailma kõikide aegade ja rahvaste suurim kunstnik. Kogu maailma tõeline kunst on käesoleval sajangul käind tema märgitud tähiseid mööda.

Georg Brandes.

Bernhard Linde.

Ei ole tänapäeval sel nimel enam seda maagilist mõju, mis tundsid oma kirjanduslikus nooruses need, kes meil algasid oma kirjanduslikku tegevust käesoleva sajangu esimesel kümnel. Pea kõigile nooreestlastele, nii kirjanduslikkudele kui ka nendega kaasatundjatele oli Georg Brandes valgustavaks ja juhtivaks tunglaks, mis oma poole kiskus ürgjõulise hooga. Võib julgesti kinnitada: nüüd 40 aastatesse jõudnud tolaegne noorsugu amutas oma kirjanduse armastuse ja vabaduse aated neilt hinge sööbuvatelt ridadelt, mis tulid taani arvustajalt tema noorusepäevilt.

Georg Morris Cohen Brandes on sündind 4. veebruaril 1842. aastal ja pärit taanistund juudi perekonnast. Surnud 19. veebruaril 1927. a.

Tema looming koosneb järgmistest pääaladest: 1) esseed üksikuist kirjanikest, kelle hulka kuuluvad nii Skandinaavia kui ka pea kõigi teiste maade omad (sakslased, inglased, prantslased, venelased); 2) „XIX sajangu kirjanduse päävoolud“, mille moodustavad järgmised suured üksikteosed: 1) (Prantsuse) emigrantide kirjandus, 2) romantiline kool Saksa maal, 3) reaktsioon Prantsusmaal, 4) naturalism Inglismaal, 5) romantiline kool Prantsusmaal ja 6) Noor-Saksa, 7) Euroopa maad, milles leiame rea reisikirjeldusi; 8) rida filosoofilisi teoseid ja 9) ilukirjanduslikud teosed,

pääasjalikult dramaatilised. Sellele laialisele toodangule on Georg Brandes lisa annud oma pika ea viljarikaste aastate tulemusena kuni kõige viimase ajani, millest olgu nimetatud üks tema palju kõmu sünnitand raamat Kristusest.

Algades nooruses filosoofiliste harrastustega, läks Georg Brandes üle puht-kirjanduslikkudele aladele ja oma vanaduse päevil on ta uuesti tagasi jõudnud eluvaatluste filosoofiliste rahulistele radadele.

Juba varases nooruses, algades 1859—1864. a., s. o. 17—22 eluaastatel, satub Georg Brandes taani kirjaniku Heibergi aateilma sügava mõju alla. Heiberg oli saksa filosoofi Hegeli õpetuste levitajaks Taanis ja tema mõjuga Brandesisse liitub Sören Kirkegaardi (lugeda: Kirkegoord) oma.

Ei ole teda takistand ametliku kirikuesitaja kitsad piirid, et mitte millestki tagasi kohkuda oma filosoofilise mõtte kõikehaaravate lõputulemuste väljaarenduses. Neile kahele kodumaalisele filosoofilise mõtte esitajale otsib noormees Georg Brandes lisa Spinoza, Hegeli ja Ludvig Feuerbachi mõtteadlikust toodangust.

Nende vaimliste juhtide mõtteilma kokku sulatades sünnib noore Brandesi ilmavaateline kujunemine suurte sisemiste elamuste paratamatul saatel ja sellest kergivad tema toodan-

Cézanne

Noor filosoof.

gu esimesed palad „Esteetilised etiüüdid“ ja „Dualism meie uuemas filosoofias“. Kuid tõe ja vabaduse armastus viib noore filosoofi mõtte- teaduse rahulistelt aladelt vaidluste ja võitluste keerisesse. Liginedes elunähtuste igapäevastele sündmustele, jõudis Georg Brandes realistliku kirjanduse vaatlemisele ja seega oma elu- töö pääalale, saades realismile kirjanduses teenerikkamaks kui keegi teine.

Brandes ütleb ise: „Aga ilu armastuse juured ulatusid juba varases nooruses sügavalt minu hinge: see sundis mind uuesti pöörduma konkreetsete nähtuste maailma, ja vaadake aastatega avaldus minus ikka suurem ja suurem ajaloo ja psühholoogia harrastus.“

Poleemiline tegevus oli soetand Georg Brandesile rohkem vaenlasi, kui oli see sobiv tema kadumaiseks rahulikuks tööks. Need vaenlased sundisid temagi kauaks ajaks eemale

oma kodumaast ja teaduslikust tööst Kopenhageni ülikoolis, nagu oli sundind sama väiklane kadedus ja ässitus Brandesi sõbra põhjapoolsemas naaberriigis, Norras, Henrik Ibseni maapagulasena elama Saksas. Tundes ametlikku õhkkonda täis vaenu ja vihast nõretavat ässitust, lahkub Brandes oma väikeselt ja väiklaselt kodumaalt ja pool vabatahtliku maapagulasena mööduvad rändamisaastad Euroopa vaimlistes keskkohades, mis ei jätnud mõjutamata avardamise mõttes Brandesi ideede aadete ilma. Tema valis oma käsitusaineteks isikuid, kelle vaimuilm olid avardand kas suurte hulkade vaatepiire, nagu Lassalle, d'Israeli, Renane, Taine ehk jälle neid, kelle mõju oli juba kestnud sajanguid, nagu Shakespeare. Brandes kirjutas kirjanikkudest, kes seisid temale sõpradena ja luuletajatena väga lähedal, nagu Henrik Ibsen, või kes olid män-

gind juhtivat osa Brandesi enese vaimlises arenemises, nagu inglise luuletaja Shelley, Kirkegaard, Shakespeare ja Taine. Ja samasuguse andumuse ja innuga veendumuse selgusega kirjutas ta kirjanikkudest, kelle aateilm oli ja jäi Brandesile alati täieliselt võõraks, nagu Chateaubriand ja madame de Staël, nagu neistki, kelle aateilm oli ühtlane Brandesi omaga.

Brandes lausub sellegi kohta iseloomustavalt: „Tõepoolest istud siis alles suure mõnuga kirjutama isikust, kui tema mõju sinusse on juba möödunud ja, imelik küll, iseloomustused neist isikuist, kelle vastu oled täitsa ükskõikne, õnnestuvad mul sagedasti palju paremini kui need, kes seisavad mu südamele liig ligidal.“

Maalida kirjanduslikkudes esseedes ja monograafiates suurejoonelisi pilte neist aadete ja ideede võitlustest, mille kandvate jõudena esinevad nii üksikud kirjanikud kui ka terved rühmitused ja koolid-voolud — selles seisabki Georg Brandesi suur teene. Seda teeb ta oma idamaiselt leekiva vaimu sädeleva vaimukusega, mis seab erilisel vaimlise vabaduse üle kõige, väljendades suure hoo ja veendumusega omi mõtteid piltlikkudes ütelustes, mille iseloomustuste tabavus üllatab meid pea igas langes. Tema keel on kergesti voolav, kaasa-kiskuv ja veetlev oma jõurikka kerguse ja hooga. Eriti maksab see tema „XIX sajangu kirjanduslikkude päävoolude“ kohta, mis on sama huviga loetavad nagu mõni parim ilukirjandusliku proosatoode. Georg Brandesi nooruslik vaim kõneles hulkadele ja tema teoste vastukaja ulatus kaugele väljaspoole oma väikese kodumaa piire, kus ta alles siis leidis üldise tunnustuse, kui oli selle juba võitnud oma teoste tõlgete kaudu välismaades, nagu tema sõber Henrik Ibsengi. Brandesi arvustuslik tegevus oli nagu eelkäijaks ja ühtlasi lõpuliikiks võiduandjaks sellele uuele kirjandusvoolule, mis läind sajangu viimasel veerandil realismi nime all vallutas kõigi maade kirjanduse. Aga nagu iga suur kunstnik ulatub üle mõne üksiku voolu või kooli kitsastest raamidest, nii ei muutund ega kivinend ka Georg Brandes realismi kaitses, vaid ulatus nügema nendegi voolude väärtuslikke külgi, millele ta ise jäi küll hingeliselt võõraks, nagu, näiteks „romantiline kool Saksas ja Prantsusmaal, lauldes oma lemmik-aatele, vabadusihale otse ülemlaulu oma teoses „Naturalism Inglismaal“.

On äärmiselt raske kui mitte täitsa võimata tillukese rahva liikmel purustada oma kitsa ja väikese kodumaa rahvuse keelelised piirid ja jõuda rahvusvahelisse teadusilma kirjanduslik-arvustusliku tööga. See aga on Georg Brandesil õnnestund suurejoonelisemalt ja hiilgavamalt kui ühelgi teisel arvustajal viimase viiekümneme aasta kestes. Tema teoste mõju on ulatund sõna täielises mõttes Euroopa kõigi rahvusteni, äratades kõikjal nooruslikku

vaimuelevust ja värskest, purustades tarretund ja kivistund eelarvamisi ja valmistades pinda omapäraseks vaimliseks kultuuriks ja selle väljendusteks. Georg Brandesi tööd on tõlgitud kõigisse kultuurrahvaste keeltesse. Ja kuigi meie tänapäeval endid veel ei või nimetada viimaste hulgas, ei ole Georg Brandes siiski jätnud mõjutamata meie kirjanduslikku uuestsündi käesoleva sajangu algul, nagu juba tähendatud nende ridade sissejuhatavates lausetes. Juba 1906. aastal kirjutab Gustav Suits oma värskendavas esseede kogus „Siid ja vaated“ mälestuslehekese Georg Brandesi külastamisest Stokholmis ja neist pieteelikest ridadest kostab selgesti see juhtiv mõju, mis oli saand juba varases nooruses Georg Brandesi töödelt „Noor-Eesti“ vaimline juht. Ei unune ka teistel selle kirjandusliku rühma kaastlastel need õhtud, mis möödusid Brandesi tööde lugemisel saksakeelseis tõlkeis, keskkooli õpin-gute vahelistel vadadel tundidel. Hiljem, juba ülikooli päevil, olid jällegi Brandesi „Kirjanduslikkude päävoolude“ veetlevad leheküljed, mille lugemisele pöördusime, kuigi juba jatkasime neid loenguid algava arvustusliku mõtteudemega. Tänapäeval on nii mõnigi Georg Brandesi väide löönd kõikuma, kuna uuem kirjandusteadus on meid valgustand uutest lähtekohetest, kuid lehitsedes nüüdki ja lugedes nii tut-tavaid, märkustega varustatud lehekülgi, kus Georg Brandesi sõnad olid pea kirjanduslikuks evangeeliumiks vaimlise ja füüsilise nooruse päevil.

Aga ei unune ka see lühike isiklik mälestus, kus mul oli õnnelik juhus näha esmakord-selt seda vaimuhiiglast ligi 70-aastase raugana, kes aga mõjus pea 50-aastase vaimliselt täiusjõulise mehena, külvates oma ligidale sattunuile nooruslikku vaimustust ja värskest. See oli 1911. aasta kaunil suvel Kopenhageni lühikesel külastusel. Ja sama nooruslikuna püsib Georg Brandesi kuju tänapäevalgi mu silmade ees.

Lõpetame Gustav Suitsi mälestuste rida-dega: „Eesti vaimusünnitustest ei tunnund Brandes muud kui Kalevipoega — vähe. Aga täitsa õieti arvas ta meie vaimuelu iseloomu ära, kui ta jaatavat vastust oletades, küsis: Teie rahva haridus ja kirjandus on vist pää-asjalikult pastorlik olnud? Vähe pikemalt tahtis ta sellest uuest voolust kuulda, mis viimasel ajal ka meie kirjanduses teed murrab. Päris järele, mis sedalaadi toodetest ja üldse eesti kirjandusest ümberpanekus mõne kultuurkeele kaudu kättesaadav oleks... Siis rääkisime eesti keelest ja selle sugulusest soome keelega.“

Vaimuinimeste huvid ulatuvad alati kau-gele, sagedasti ka kõige väiksematesse ja vaik-sematesse ummikutesse. Nii huvitas ka Georg Brandesi juba üle 20 aastat tagasi tol ajal suure Vene pisikese provintsi Eesti ja tema tärkav kirjandus.

Beethoven.

A. Altajeffi järele vabalt E. Martinson.

X.

Muusikal oli tol ajal Viinis õitseae. Avalikke kontserte anti küll harva, kuid seda suuremal määral harrastati muusikat aristokraatide ringkondades. Paljudel kõrgemast soost isikuil olid oma orkestrid, mida juhatasid ilmakuulsad helimeistrid, nagu Haydn, Mozart, Sallieri. Muusikaharrastajate aristokraatide majad olid avatud kõigile heliloojatele, muusikuile ja isegi lihtseile asjaarmastajaile.

Vürst Lichnovsky maja oli muusika ilma tähtsamate edustajate kogumiskohaks. Vürst ja ta abikaasa olid saand põhjaliku muusikalise hariduse ja olid suured muusikaharrastajad.

Beethovenil oli soovituskiri krahv Valdsteinilt vürst Lichnovskyle. See võttis noormehe soojalt vastu ja palus teda lähemal ajal enda juure külla.

Beethoven tuli määratud ajal. Kui ta toredasse külalistega täidetud saali astus, siis jahmatas ta. Nii palju kära ja hiilgust oli siin, et ta oma viletsas kulund ülikonnas end tundis olevat kerjusena. Ta tahtis kohe lahkuda, kuid vürst oli teda märgand ja tõttas tema juure.

„Kui hää, et tulite, herra Beethoven! Rõõmustab mind väga! Loodan, et teie varsti siin kodunete. Lähme, ma tutvustan teid oma abikaasale!“

Vürst viis Beethoveni läbi hulkadest tubadest. Igalpool oli palju võõraid, kes olid endi vahel elavas kõneluses. Beethoveni omapärane välimus, ta tumedad silmad, milles helkis vaimustusära, ta geeniuslik iseteadvus, mis läbistas iga ta liigutuse, kõitsid ta külge üldise tähelepanu.

„See on tubli, et tulite!“ hüüdis vürstinna, sõbralikult Beethoveni tervitades. „Lubage teile tutvustada, kallis Mozart, noort kunstnikku Ludvig Beethoveni Bonnist,“ ütles ta väikestele kahvatanud näoga isikule, ja Beethovenile tähendas ta: „See on meie tähtsam kunstnik Wolfgang-Amadeus Mozart — meie uhkus ja kuulsus.“

Mozart pöördus ümber ja kui Beethoven teda suure vaimustusega oli tervitand, tähendas külmalt:

„Usun, et teie tunnete minu töid ja et nad meeldivad teile. See rõõmustab mind. Kuid mina ei tunne teid. Mul oleks hää meel, kui teie midagi mängiksite.“

Beethoveni silmad löid särama... Vaimustatud suure helilooja juuresolekust tõttas ta kohe klaveri juure. Ta süda peksis kangesti... Vaimustushoog haaris kogu ta olevuse ja andis palavikulise ilme kõigile ta liigutusele. Ta improviseeris*) hiilgavalt...

Külaliste jutt vaikis. Kuulati hinge kinni pidades. Kui Beethoven lõpetas, olid kõik hulk aega kui tardud. Jumaliku mängu mõju kõitis kõiki ja ei lasknud esile tulla vaimustusavaldusi. Paljud ei suutnud hoiduda pisarast.

Siis kajas käteplaksutuste torm. Nüüd kuulajad alles nagu ärkasid. Beethoveni tervitati, ülistati, pigistati soojalt ta kätt.

Ainult Mozart avaldas külmalt, tehtud viisakusega oma hääkskiitmist.

Beethoven kahvatas. Kibe naeratus jooksis üle ta huulte. Silmis leekis tume tuli. Närvilikult tõmbas ta käega üle otsaesise.

„Mis peaks tähendama suure helilooja külmus?“ mõtles ta. „Kas mul tõesti puudub igasugune and?...“

Vaikus valitses saalis. Ei saadud aru Mozartist. Oli ta ju alati häätahtlik olnud algajate vastu ja kiitnud, kui vähegi hästi mängiti...

„Teie, kallis Mozart, otsustate liiga valjult,“ ütles vürstinna. „Olen praegugi veel Beethoveni muusika mõju all!“

„Aga mis sellest?“ ütles Mozart. „Kätteõpitud tükk! Sellest ei saa veel järeldusi teha ta loomisvõimete üle.“

See oli öeldud väga tasa, peaaegu sosinal. Aga Beethoven kuulis seda ja — pääd üles tõstes — hüüdis ta:

*) Improviseeris. — mängis vabast luulelennust aetuna.

„Ei! See oli minu oma fantaasia! Ma mängisin, mis mul soovis hingest! Kas ei soovi teie mulle anda teemat uueks improvisatsiooniks?“

„Ohoo! Olete aga äge, noormees!“ naeratas Mozart. „Hää küll! Annan kohe!“

Ta trummeldas ühe sõrmega klaveril muusikalise fraasi (lause).

Mozart.

Beethoven kiiresti haaris mõtte ja hakkas mängima. Juba esimeste helide juures kadus Mozarti näolt külmus, andes ruumi vaimustusele. Mida kauem Beethoven mängis, seda suuremaks kasvab Mozarti huvi ja tähelepanu. Lõppeks ei suutnud ta paigal püsida, ta läks oma sõprade juure ja hüüdis:

„Pöörge tähelepanu sellele inimesele! Tema sunnib endast rääkima terve maailma...“

Kui Beethoven lõpetas, Mozart vaimustushooga jooksis ta juure, võttis ta ümbert kinni ja hüüdis:

„Andke mulle andeks! Ma ei uskunud teid esiteks. Kuid mis on mul nüüd veel ütelda inimesest, kes ise nii

selgesti on tõestand oma geniaalsust?...“

Koosolejate tõsise vaimustuse torm pääsis lahti nende sõnade järel.

Sellest ajast Beethovenit loeti Viinis silmapaistvamaks helikunstnikuks. Ta ümber kogus kohe hulk sõpru. Vürst Lichnovsky palus teda oma lossi elama asuda. Beethoven oli nõus. Varsti sai Beethoven tuttavaks kõikide tähtsamate heliloojate ja muusikutega.

Ta karistusaasta lähenes lõpule. Äkki sai ta isalt kirja:

„Sinu ema on raskesti haige ja tahab sind näha enne surma. Sõida kohe koju! Olen kuurvürstilt luba nõutand.“

Beethoven — ootamata teatest pööratud — otsustas kohe sõita, kuigi tema rahaline seisukord oli raske. Sõbrad palusid teda kohe tagasi tulla.

„Jah, ma tulen varsti tagasi. Mul on veel siin palju õppida.“

XI.

Beethoven leidis oma perekonna kodu suurtes võlgades, kerjastena... Isa oli jäänd vanaks ja armetuks. Ema oli puuduse ning viletsuse käes jäänd haigeks. Tiisikus oli oma hirmsad küüned tema järele sirutand. Otsalõpnuna, kurnatuna ja vaevatuna lebas ta voodis, kui Ludvig astus tuppa.

Poega nähes ema silmad hakkasid särava piiritus rõõmus. Ta tahtis üles tõusta, kuid langes abitult maha patjadele. Kange kõhahoog valdas ta.

Beethoven laskus voodi ette põlvili...

„Ja sarnases näruses ümbruskonnas oled sa pidand elama ja kannatama!“ hüüdis Beethoven. „Haigena, jõuetuna, puuduses!“

„Armas laps!... Olen üliõnnelik, et sind näha sain... Tänan!... Surma eel veel rõõmustasid mind, vanakest!...“ sosistas haige hingeldades.

Sügav valu täitis Beethoveni hinge. Ta peitis oma pää haige ema patjadesse.

„Ära räägi! Ära ärita end, emake-ne! Sul on siis halvem!...“

Ja oodates, kuni möödus piinav kõhahoog, Beethoven kallistas oma haiget ema...

„Anna mulle andeks, et ma nii hilja tulin! Miks ei teatatud mulle varem sinu haigusest?! Mind poleks keegi suutnud sääl kinni hoida...“

Sellest minutist Beethoven istus haige ema voodi juures ööd otsa ja hoolit- ses tema eest lapseliku armastusega ja õrnusega kuni ta surmatunnini.

Need mõned krossid, mis ta Viinist kaasa tõi, olid otsa saand. Vegeler oli ka Bonnist ära sõitnud. Kojaorganisti palk oli väga väikene, et perekonda hä- dast välja aidata. Aga kelleltki raha paluda ei luband Beethoveni uhke süda. Õnneks aitas Beethoveni hädast välja vana sõber Ries, kes ka ennemalt Beet- hoveni ema oli aidand poja äraolekul. Beethoven pidas meeles seda abi terve eluaja, ja kord kolmeteistkümne aasta pärast ütles ta Riesi pojale, kes tema juure tuli nõu küsima:

„Kirjuta isale, et ma ei ole unustand, kuidas suri mu ema...“

Ema elas ainult mõned päevad pä- rast Beethoveni kojujõudmist. Ema surm oli Beethovenile raskeks löögiks. Ta kirjutas Viini oma sõpradele:

„Minu vaene ema suri pärast raskeid kannatusi... Ta oli mu lapsepõlve pa- rim sõber. Olin piirita õnnelik, et koju jõudes võisin veel nimetada tema ni- me... Aga nüüd?!... Kellele usaldan oma mõtted?!... Keda nimetan nüüd emaks?... Tumma nägemust, mille on loond minu haiglane fantaasia?!... Lõpmatu raske koorem lasub hingel ja rinnus midagi rõhub ja rögiseb... Kas ei ole mul tiisikus?...“

Kuid ei olnud Beethovenil aega an- duda raskeile mõtteile. Tema hoolet oli kaks venda ja töövõimetu isa. Igapäe- vase leiva mured rõhuvad Beethovenit. Ta koormab end muusikatundide andmi- sega, mida ta saand proua Breuningi ja krahv Valdsteini soovitusel. Pärast ema surma isa hakkab veel rohkem jooma, et uputada viinas oma eluraskused... Joo- mine viib ta nii kaugele, et kaotab koja- laulja koha.

Igapäevase elu askeldused mõjusid rusuvalt Beethoveni hinge. Nad takis- tasid tema suurt lendu, tegid ta närvi- hikuks, umbusklikuks, kurvameelseks. Ta püüdis eemale hoiduda kõigist ini-

mesist. Ta hinges mässas üliinimlik võitlus: ikka enam ja enam hakkas ta aru saama, et ta muusikaline oskus ei vasta tema annet. Tal oli vaja oman- dada välised võtted, läbi käia valjust muusikakoolist. Ja jälle peatuvad ta mõtted Viinil. Ta mõttekujutuses on katkestamatult püsind suure helilooja väike kuju. Kuid sääl korraga uus

Haydn.

lөөk: ta saab teate, et Mozart on äkki surnud. Otsekui põrutatud seisab Beet- hoven selle teate saabumisel ja ei taha oma kõrvu uskuda...

„Surnud? Ei ole võimalik!“ hüüab ta ahastades. „See oleks liiga vali löök! Ta peab elama!...“

Kuid ei saa teha sündind asja sün- dimatuks. Paratamatult tuli Beet- hovenil sellega leppida. Nüüd kõik Beet- hoveni mõtted koondusid Haydn'i üm- ber: tema oli nüüd piiramata võimuga valitseja heliriigis.

Beethoven mängib sõpradele.

Õnneks külastab Haydn 1790. aastal tema kodukoha linnakest. Haydn kavatses Inglismaal anda mõned kontserdid. Läbisõidul peatus ta ka kuurvürst Maksimiliani pealinnas, kes sel ajal oli terves Euroopas kuulus oma kunstiharastamise poolest. 60-aastane Haydn võeti vastu suurte auavaldustega. Muu seas korraldati ekskursion Bonni ilulasse ümbrusse. Ekskursionil kohtas ta ka Beethovenit.

„Miks teie enam Viinis ei ela?“ küsis Haydn imestusega. „Teile sai seal osaks üldine armastus. Kuid teie, noor sõber, peate veel õppima... Kotka koht ei ole kitsas puuris!“

„Kohused perekonna vastu ei lasknud mind kolm aastat kodust lahkuda. Nüüd oleks mul võimalik sõita, aga kuurvürst ei ole nõus. Ja tema tahtmise vastu on mul võimatu teha!“

„See on siis väga kurb lugu! Kuid ärge pead norgu laske! Loodame, et teil siiski võimaldub sõita.“

Kõneluses kuurvürstiga Haydn hoogsalt tõestas, et noor muusik peab tingimata sõitma Viini. Krahv Valdstein aitas omalt poolt ka kaasa, ja viimaks oli kuurvürst nõus, kuid ainult selle tingimusega, et pärast oma muusikalise hariduse lõpetamist Beethoven hakkab kojaorkestri juhiks. Palk jäeti Beethovenile Viinis õppimise ajaks edesi.

Kerge südamega võis Beethoven nüüd Bonnist lahkuda. Ta perekond oli kindlustatud. Vanemast vennast oli juba saand muusikaõpetaja, nooremast — apteeker. Muret tegi ainult isa saatus. Varsti pärast Beethoveni ärasõitu suri isa.

Beethoven ei aimand, et ta Bonnist lahkub igaveseks ja et ta enam ei saa näha paljusid temale kalleid inimesi... Kuigi raske oli olnud tema elu kodulinnakeses, jäid ometigi tema hinge helisema eluks ajaks sügavad mälestused koduloodusest ja noorusaja elamustest...

Tema nooruspõlve elamustele võlgneb tänu nii mõnigi ta helitöö, muu seas ka ta kuulus „Kuupaiste sonaat“.

Beethoven armastas üksi looduses viibida ja rännata mööda põlde ning metsi. Kord õhtul hilja rännates kostsid talle talumajast ilusad klaverihelid. Ta peatus ja jäi kuulatama. Need olid ju tema oma helitööd, mida sääl keegi osavasti mängis.

Beethoven ei suutnud minna edesi. Mingisugune salavõim kiskus ta majja, kust tulid helid. Kuivalges toakeses istus klaveri taga 16—17-aastane tütarlaps, kes oli andund muusikale. Beethoveni lähenemist kuulnud, küsis ta: „Kas sina oled, armas isake?“ ja mängis ise edsei. Alles siis, kui ta tüki oli lõpe-

tand, tõusis ta üles, tegi mõned ebakindlad sammud ukse poole ja ütles: „Tule siia, isakene, et ma sind kallistaksin! Ma ei või ju sind leida!“

Beethoven vaatas tütarlapsele otsa ja jahmatas. Nooruses õitseva tütarlapse kaunilt näolt vaatasid talle tardunult vastu kaks läiketa, eluta silma. . . Nüüd teadis Beethoven, et ta seisab pimedas ees. . . Tasane valuohe tuli Beethoveni rinnast. Pimeda erk kõrv tundis sellest, et see ei ole ta isa, kes ta ees seisab, ja hirmunult, väriseval häälel küsis ta: „Kes teie olete? Teie ei ole minu isa!“

„Ei ole,“ vastas Beethoven, „kuid ärge kartke, mu laps! Olen teie sõber. Teie mäng võlus mind siia ja ma tulin teid tänama, et olete osanud minu tööd nii hästi tõlgitseda.“

„Kuidas? . . . Teie olete Beethoven!“ hüüdis tütarlaps rõõmsalt. Ta tardund silmi valgusid pisarad, kui ta edesi kõneles:

„Kui otsatu õnnetu olen ma, et ma ei või näha inimest, keda nii väga austan ja armastan, kuigi ta on mulle nii lähedal! . . . Kahe aasta eest riisus haigus mult nägemise, ja nüüd on muusika mu ainsam lohutus. . . Just teie tööd sunnivad mind unustama eluraskusi ning valu ja tõstavad minu hinge kõrgemale hallist igapäevasusest. . .“

Hinge põhjani liigutatud sõnas Beethoven:

„Vaene laps! Näha teie mind ei saa, kuid selle eest peate mind kuulma.“

Ta istus klaveri taha ja valas muusikasse sügava valu, mis oli toonud ta hingesse tütarlapse traagilise saatuse, valas muusikasse kuuvalge ühes õnnetu inimese hämara saatusega. . .

See muusika oli Beethoveni kuulus „Kuupaistesonaat“ . . .

Jäälilled.

O. Särel.

*Tuisk õues. Ikka kumisemas tuules
kui kauge kirik-koor.*

*Mu aken ehit võluvaimas luules:
jäälillestik sääl noor.*

*Sääl paistavad mull' uhked palmid
kui pimestav kristall,*

*ja hõbedased õied, pärjaks valmid
kuu külma tule all.*

*Sääl ülenevad uhked Himalajad
kui igavikumäed . . .*

*Õo tuulis mahekurvad vilekajad,
ja laiutavad käed
ja loorid liblikkujud. Bajadeere
torm idamaalt kas toob?*

*Ei. Lumitonte täis on tuulekeere,
tuisk tantsitared loob,
kus keerutavad hangil kiirgavaina,
kaet sädemetel loor.*

*Kui flöödimäng, kui orel undab aina
öökauguses kurb koor.*

TEELOTEPÄHE JA SÄÄL

Jõudes välja Tamsaküla*) lõunapoolt piiravate küngaste vahelt, millest üks kannab nime „Mügramägi“, laotub laia oru tõttu mu ette maastik — kirju ja lainjas, kui völdised hooletult põrandale heidetud hiiglavaip.

Maantee helehall triip on tõmmatud õgvalt lõunapoole, on otse kui sissejuhatus sellele metsade- ja põldude-rohelisuse perspektiivile, mille lõpp on siniuudu ja kuspool üteldakse olevat Otepää.

Tamsaküla vööred annavad väga vastu-meelselt aset laiale orule, mis lahutab Ees-Pangodit Taga-omast; on hulk kumeraid terrasse, millel kõigil veel jälletõusmise kalduvusi. Orupõhjast Taga-Pangodi poole on aga orukallas järsum.

Küngas Mõrtsukajärve ääres.

Osa küngaid katavad põllulapid — värviküllased nelinurgad, rohelise lugematud tooniastmed kulukollase ja muldmusta äärmuse vahel. Põldude vahel väikesed salud lehtpuid. Värv, vorme, üle kõige aga jooni äärmiselt palju; kõik on veetlevad, põimuvad, sulavad üksteisesse ja jälle hargnevad — ning kord haardes pilgu vangistavad selle: ikka ja ikka jookseb pilk vaatevälja ulatusel — edesitagasi, nagu jännes võidujooksul siiliga. Küngas seisab künka kõrval, mõne tipus pisut põõsastikku, kui muruhari kana pääs, orge on laumaid ja sügavamaid ning maantee käib, erapooletu olla tahtes, kaudu mõlemaid, küngaid ja orge.

Orgudes on alatilti jäljed kunagi olnud järvekesist. Sädelevasilmne on olnud muiste

siinne maa, veterikas; küngad, järvekesed ja mets. Ja nüüd on jäänd ainult küngad, mille paljaid selgi aasta-aastasse lahkavad sahad; olnud järvi märgitsevad ainult järskkaldalised helerohelised heinamaalaigid. Mõni üksik suurem org on hoidnud oma südapaigas kamalutäie vett kui aaret.

* * *

Avaramat vaatekohta ümbrusega tutyumiseks otsides sammusin Nõost 13. km-l tee ääres tõusva voores tipule — ja leidsin ootamatult „Mõrtsukajärve“. Ei tea, miks sarnane kummaline nimi, kes teda nimetand esimesena nii. Järv ise aga otse võlub — laiutades kõrgelt vaadatuna jalgade ees oma kitsaid, pikki lahti. Järve kaldad on heinamaised, tükiti põõsastikuga servitud, suuremad puud ja mets hoiduvad kaugemale — voores. Vaatekoha vooresjalal on muiste olnud sõsarjärv praegusele järvele, lahutatud temast kitsa, üsna madala seljandikuga; nüüd kannab järvease servadel noori nõtkeid kaski, sekka ka suuremaid, ja nende all lopsakat hädalheina söövaid pooltosinat kõrbe hobuseid.

* * *

Avaneb jälle kuski laialdane orumaastik, lainjas ning lapiline, kuhu lookleb tee; selle orumaa teisel kaldal aga, vastu taevaheldest õrn ja ahtakene, Otepää kiriku torn. See vaade teeb kandadele kiiret — on ju matka sihtpunkt nüüd ometi silmapiirile tõusnud.

Tee ääres talud, tee servas rõhtaedu. Ühelt õuelt ilmub püstipäi kõrb vars, erk kui nommikune mõte. Läheneb mulle, tantsisklev, haistab aga võorast ja sööstab eemale, kapjadega paisates tolmuhelsuma, kuivand teepori tükikesi lendlema. — Kuski õuel kaagutavad haned, hääled kui kuivanudsagaralistel väravatel, mida rāpakalt tõstetakse.

Orgu jõudes kaob kirikutorn ajuti küngaste varju. Ligi kirikut on maantee kaevatud läbi kaunis sügavast seljandikust ja kaevandi rohtund külgede raamis kergib kirik pärast pikemat silma eest paosolemist, kergib huvitavalt, tornitipuga alates kui maa seest tõustes, kuni seisab kaevandisse jõudes täieliselt mu ees. Aseneb kaareskäävast teest orukesega lahutatud künka otsas ja teda — ning kirikumõisat — piiravate, tuule õõsutatavate lehtpuie vahelt välguvad valged müürid.

*) Küla Pangodi vallas, Elvast 5 km.

Mõrtsukajärv.

Ligem ümbrus on mõjurikas — järsud künkaküljed, osalt paljad, osalt kaetud metsaga; küngaste vahel laialdased järvede asemel ja kiriku ligidal kaks veel elavat järve.

Rohkem liginedes leian kiriku järsu kalda ääres, mille taga veenireline org ning sellest võimsalt kerkiv linnamägi. Kirikut ennast — gooti stiilis, pikkade kitsaste akendega, punasemütsiliste tugisammastega ja fassaadi poolt kõrge ja saledamuljelise torniga — piiravad lehtpuud tihedana ringina ja ümber kivi- aed huvitava väravaga. Säälsamas, kirikuaias, asenevad ka mõned ajanäritud kiviristid.

Rohkem kui kirik huvitas mind linnamägi, mille külgi on jootnud palju verd ja mille tippu tihti on kõrvetanud tuline ahervarte tuhk — muiste.

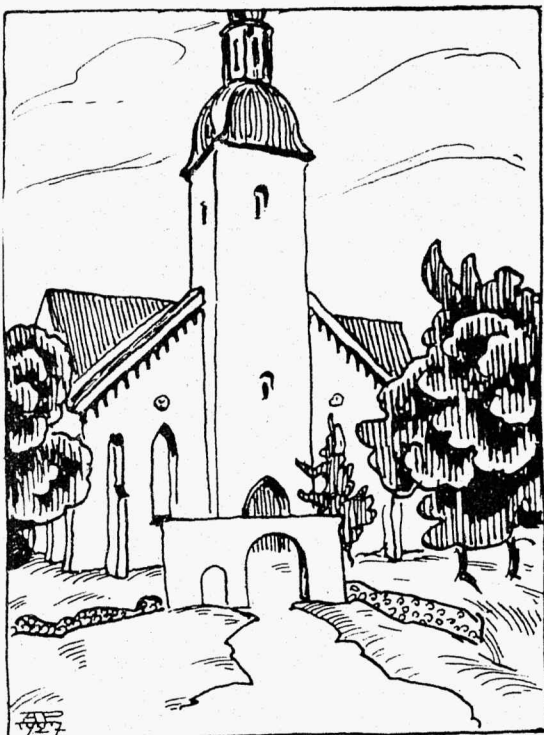
Alevipool on tal sünge kate, suured sihvakad kuused jalast kuni harjani; ja otse mäe- jalalt kõrgemate kuuskede latva vaatamine ähvardab murda kaelaluu — nii järsk on mägi.

Läksin mäele läbi kuuskedé, ronisin ja imetelin terves mäe kõrguses meetriliste vahedega astmeid, mis — nagu hiljem nägin — ümber mäe ringlevad ja mida, kuuldavasti, lehmad mäeveerul süües ajajooksul talland.

Mägi on kahe kõrgusega. Jõudsin madalamale jaole — vasardavi südame ja pingutusest vabisevi sääremarju; ahmisin värsket tuult, mis täis kuuseoksa- ja vaigulõhna; silmitsesin veel kirikut läbi mäel kasvavate kuuskede nõtkete okste. — Siis aga kihutasin kärssimata kõrgemale jaole, pääsin puude varjust ja lasin silmi juua avarat vaadet lõunasse ja kagusse. Otse ees on lage heinamaa kahe järvega keskel. Selle taga järsuveerulised küngad ja koonusekujuline metsaga mägi, mis osati varjab „Pilkuse“ järve. Sellest vasakul kiinkad ja kurud, mille keskel ilus „Kaarna- järv“ saarega; paremal, linnamäest kitsa heinamaaribaga eraldatud, kergib kuusemetsaga küngas ja selle kõrval järsult silmapiirini tõu-

sev ülikeeruline põllumaa, kandev värvikirjusid kartuli-, tõuvilja- ja rukkikõrre-maa laiike; viimaseil — on lõikuskuu — joonduvad rukkihakid.

Maastikumuljetega segunesid vaimusilma ette kerkivad pildid minevikust: vallid täis mehi ja mäejalg täis mehi ning nende vahemaad ja -õhk täis veervaid ja kaares lendavaid

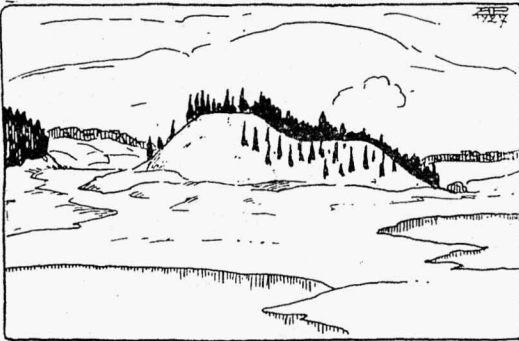

Otepää kirik.

Taga-Pangodi maastik.

palke, kive, nooli, odasid ja sisisevat keebvett... Nüüd aga on vallid kattund tiheda ja

Otepää linnamägi.

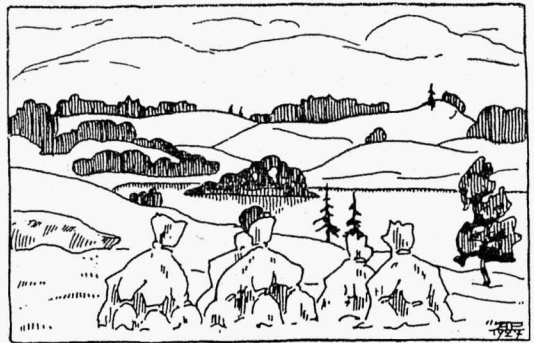
sitke rohkumara, millest ainult kohati paistab kivipuru, niisama nagu noide aegu üle on kasvanud tihe unustusammal.

Otepää maalinn on olnud vist kaheosaline. Kõrgem, muld- ja kivivalliga piiratud osa, milles veel näha koopaasemeid ja mille keskel sügav kaevuase, on vististi olnud pääkindlus; säält viib tee, ase vallis, madalamale jaole — mis praegu rahvapide paigaks (oma tüübiliste tunnustega: pudelikildudega, paberossikarpidega ja rasvaste ajalehpeberinärudega); madalam jagu ehk on olnud orguviiva tee algul olev eelkindlus, piiratud palkaiaga. Mägi on igalt poolt nii järsk, et võiks alla minnes aadama kelgul vabalt liugu lasta, kui poleks tukastajateks sõtkutud radu. Tervet mäge pii-

rav heinamaa on kindlasti veel maarahva ajalgi olnud järv, nii siis maailma looduslik kaitse väga häää; võõrastav ainult teadmine, et maalinna sisemus sugugi nii vaenlastepuutumatu pole olnud.

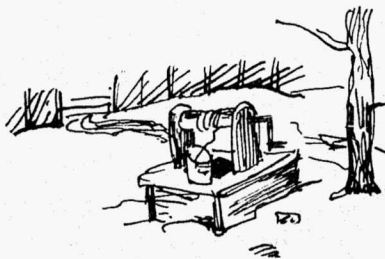
Laskun mäe kõrval olevale kingule, mis ulatub poolsaarena heinamaasse. Sellel kingul leian vana kiviristi; risti jalale on kaevatud kruusasesse pinda auk, millest paistab inimese luid, hallitanult rohelised; üks pehkinud reieluu, seas pisemate, ja pool lõualuud kolme ilusa purihambaga. Kelle? —

Vägev ja mõjurikas on lage mäekiulg altvaadatuna. Tunnen end imepisikesena ja väetina selle mineviku mälestushie ees, mis tum-

Kaarnajärv.

muse kiuste paljugi kõneleb. On kiviristki täis juttu — mul pole aga kõrvu sarnaseid, et kummagi kõnet arusaadavalt võiks kuulatada.

NOORTE VALD

Heinaveol.

A. P.

„Tore ilm täna,“ tähendan reele küljeli heites Juhanile.

„Jah, ega kedagi, hakkab vägisi kevadeks minema. Kui ta veel paarpäeva edasi sulatab, kui eile, siis on see lumi läind ka. Aga ega täna ikka nisuke ilm ei tule, kui eile oli. — Täna nisuke vaikne ilm“.

Põldudel lasub hõre udu. Silmapiir paistab sumedalt, küla majade piirjooned on segased. Maa on kohati paljastund eilsest suurest sulast, — kirju, vaheldamisi laik lund ja teine pruuni, kuivand rohtu. Kõrgemad künkad omavad juba päris ühetasase kollakaspruuni värvingu ja paiguti paistab põldudel lume alt välja tulnud roheline oras.

On soe ja vaikne. Eemalt taludest kostab kukkede häälightsusi.

Niisugused on ikka hommikud varakevadel. Need hommikud on esimesed kevade enustajad. Nad toovad mälestusi möödunud kevadest . . .

Juhan ajab hobust kiiremini edesi. — Tee on praegu veel kaunis hää; ehkki paiguti natuke liig pehme, pole siiski veel paljas, sest tee koht on kõrgem.

Ajuti tõusen reele istukile ja vaatan möödunuid maastikke, siis laskun jälle küljeli . . . Juhan pikutab samuti reel, vahetevahel hõbusele ohjadega meele tuletades, et vaja kiiremini edesi. . . Reku jookseb ree kõrval sügava lume pääl, mis teda hästi kanda ei taha, ja vahetevahel vajuvad tal esimesed ehk tagumised jalad sügavasse lumme.

Oleme juba metsavahelisele teele jõudnud. Siin on põõsaste ja puude all rohkem lund, kui lagendikel. Mõnes kohas on lumel rohelised laigud. Need on veeloigud, mis lumele on tekkind.

Siin kasvavad lillaraolised kased roosakate tüvidega . . . ja mõnikord paistab läbi nende raagude mõni sammeldand kiüüni katus. Paiguti mõni kuusk, mänd — roheline. All neid mitmevarjundiline lumi — täis rohelisi loike.

Juba ongi Haavaniit. — Oi, kui palju siin vett! Terve Haavaniit on vett täis.

Vee solisedes sõidame edesi. Hobune pritsib mulle jalgadega vett vastu nägu. Sülgan: Võtaks veel — !

„Oh-oi! Kuhu ju lausa vees!“ hüüab Juhan, kui heinakuhjani jõuame. „Ja kui väikseks ta on jäänd! Päris kokku suland kohe!“

„Oi, jah, kui väikseks jäänd!“ arvan minagi.

„Mine tea kuidas me ta siit kätte saamegi — vesi ümberringi,“ räägib Juhan. — „Ega su saapad pea vett ka, Toomas?“ küsib siis mult. — „Ei saa viimaks koormat kinni seotud.“

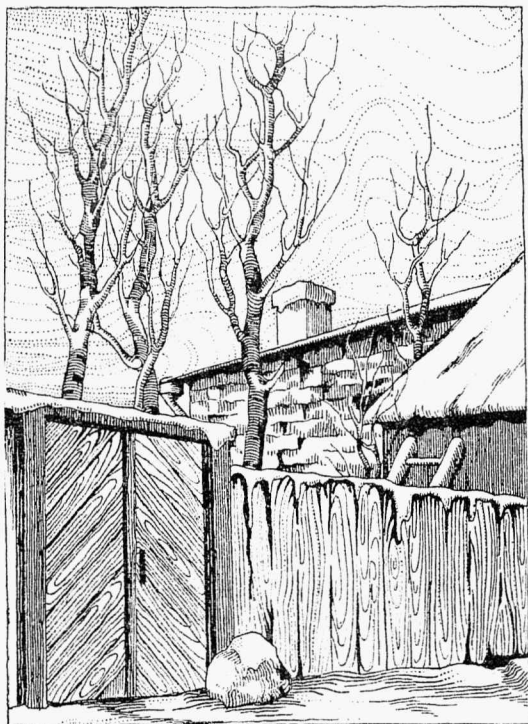
Jah, tõsi see ikka on vist küll, et mu saapad vett ei pea. Lappisin teisi küll, aga: mis vanad — on vanad! Juhan arvas juba kodus, et vett on palju — peab uued saapad jalga panema. Aga ma ei tahtnud uusi — arvasin, et kõlbavad vanadki. Ent nüüd on ikka paha lugu küll! —

Ronin reelt maha, ühe kõrgema mäta otsa ja istun sääl seni, kui Juhan lund kuhja ääre vette loobib ja rege säeb.

Üksainus lage veeloik on see terve Haavaniidu lagendik täna. Eelmal, paremat kätt algab mets. Heleroheliste okaspuude ja lillade kaskede ladvad peegelduvad vette. Vees paistavad nad kõik ühetasaselt tumerohelised, sest see vesi on ju ise ka kohati ainult roheline lumelõrts. Aga see mets on ikkagi juba imeline. Kaskedel, mis kõige ligemal, on tumelillad raod, ent mida kaugemal, seda punakamaks ja heledamaks läheb see värv, ja kaugel, silmapiiri ligidal on see värv juba hele sinililla. Silmapiiril paistab kuusemets, tuhm-sinine.

„Noh, hakka nüüd hanguma!“ hüüab Juhan.

Ronin kuhja otsa ja hakkab reele heinu andma. — Need on tuhmrohelised, pruunikad heinad. Kuid mäletan, suvel, kui ühel päeval siin loogu võtsime ja heinu hunnikusse pani-

R. Lahi

Meie hoovivärv

me, siis paistsid need heinahunikud eemalt, vaadates lillad.

Olen kõrgel kuhja otsas ja regi on all madalas. Lükkan aga ainult tagant ja heinatuiklk lähebki ise reele...

Eemal lagendikul jookseb Reku vees solistades ja vareseid taga ajades.

Pikkamisi vajub mu jalgealune madalaks ja kergib koorem. Hobune jääb pikkamisi tõusva koorma varju. Nüüd olen juba madalamas kui Juhan... Koorem kergib. Hobusest paistavad ainult kõrvad. Nüüd on need tal ettepoole pöördud; nende välimised piirjooned on ümmargused ja seesmised sirged. —

„Näe, heinad märjaks ka saand, mõned tükid juba läpastand!“ räägib Juhan ülevelt koorma otsast.

Sooh, ongi juba hangutud. Täna ei või suurt koormat teha — peame ise ka vahest otsas istuma, sest vett on palju.

Nüüd pean aitama Juhanit koormat siduda. Et jalad märjaks ei saaks, võtan teibad ja panen nad koorma kõrvale lumele. Lume peale ei või ma astuda, sest säält vajuksin läbi ja muidugi vette.

Seon kõisi, küürutades koorma all. Ei näe muud kui ree jalaseid, heinad torgivad krae vahel...

„Oi, nüüd astusin kogemata vette! —

Ronin koormale. Juhan vaatab ja säeb veel all midagi. Tal on säärega saapad jalas... Siis ronib ka tema üles.

Hakkame pikkamööda üle lageda veevälja liikuma.

Reku tuleb üleni märjalt, vees solistades järele.

Noorusmaalasile.

Mitmesuguste küsimuste pääle siin mõned vastused, mis ehk ka teisi noorusmaalasi huvitavad.

1. Noorusmaa vanu numbreid on veel saada. Neid saadame soovijaile 20-margalise postmargi vastu.

2. Ülesannete lahendused saadetaku toimetusele. Ainult loodusesõbra nurka puutuvad lahendused oleks soovitatav saata Võrle, hra J. Käis, õpet. seminar. Oleks häa, kui üksikud lahendused kirjas oleksid erilehekestel.

3. Noorusmaa läind aasta sisukorra lehed on saadetud kõigile tellijaile. Kui mõni neid pole saand, siis saadame teate puhul uue.

4. Male ülesannete lahendamise tähtjad on kuu aega ilmumise päevast arvates.

5. Kõik toimetusele saadetavad kirjad olgu varustatud tarviliste markidega. Juuremaksuga kirju toimetust postilt välja ei lunasta.

Noorusmaalane H. Rosin, Tormast.

Võitis läind aastal Noorusmaa poolt väljaloositud kolmelambilise raadio-aparaadi.

Uusi detektoraparaate.

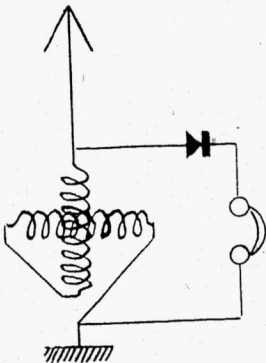
Eelmises numbris toodud vastuvõtteaparaat ei võimaldand reguleerimist ja sellepärast ka mitmesuguste laintepikkuste vastuvõtmist. Käesolevas kirjutises anname säärase detektor-vastuvõtteaparaadi kirjelduse, mis võimaldab vastuvõtteid ka teistest jaamadest, pääle Tallinna ringhäälingu jaama, olgugi, et nendest teistest jaamadest küsimuse alla tuleb ainult Helsingi ja seegi nõrgasti ja ainult rannaäärseile elanikele. Võib tõesti väga hää raadioilma puhul ka mõnd tugevat ja lähemat Euroopa jaama kuulda, kuid

ikkagi niivõrd nõrgasti, et sellel ei ole mingisugust tähtsust.

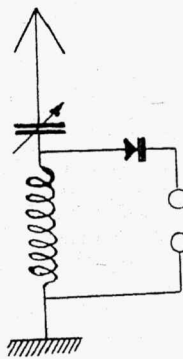
Aparaadid, mis käesolevas numbris kirjeldatud, lähevad küll veidi kallimaks kui eelmises numbris toodud aparaat, kuid reguleerimine annab omakorda kõige parema ja tugevama kuulamisvõimaluse.

Kahest aparaadist on odavam see, mille kohta käivad joonised nr. 1, 2, 3, 4 ja 5. See oleks n. n. variomeetriga aparaat. Joonis 1. annab selle aparaadi teoreetilise skeemi, joonis 2. plaadi vaate tagant, kus puksid ja variomeeter juba külge kinnitatud, kuna joon. 3, 4, 5 kujutavad variomeetri osi ja variomeetrit ennat. Aparaadi plaadi valmistamiseks võime tarvitada eelmises numbris kirjeldatud plaati, millele tuleb juure puurida ainult üks auk ja nimelt variomeetri võlli jaoks. Augu läbimõõt ripub ära muidugi variomeetri võlli läbimõödust. Variomeetri võib ka raadiokauplustest valmima saada, kuid teda võib ka kodusel teel valmistada.

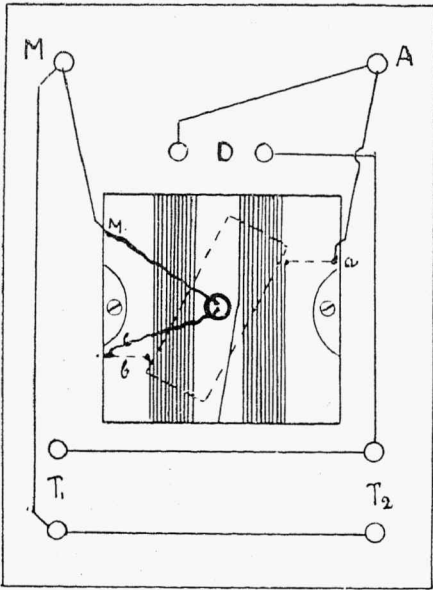
Kleebime esiteks kaks papprulli, mille mõõdud vastaksid joonistustel nr. nr. 3 ja 4 antud mõõtudele. Vähem ja kitsam rull tuleb valmistada niisugusena, et ta võllile asetatuna suurema sees pöörleks. Papprullidele diametraalselt teime teisele vastu teime kummalegi kaks auku, milledest võll parajasti mahub läbi. Võlliks võib tarvitada eboniitoru, mille välimine läbimõõt umbes 6—7 mm.

Joon. 1.

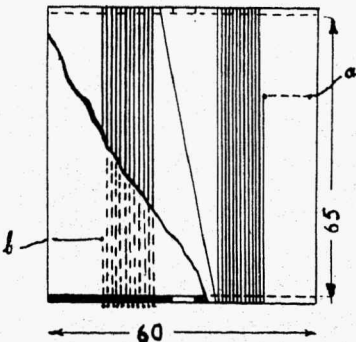

Joon. 6.

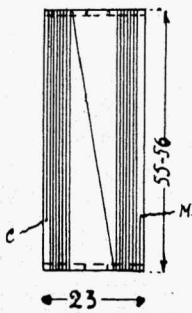

Joon. 2.

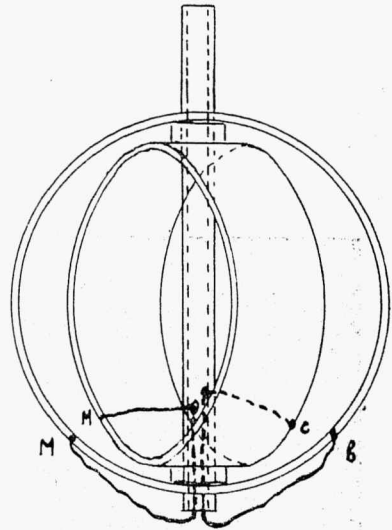
Niisuguse toru puudumisel võib aga ka võlli valmistada paberist, kleepides seda 3—4 m.-m. jämeduse traadi ümber. Traati välja tõmmates saame kõva papptoru, mida võime võlliks tarvitada. Ostetud või valmistatud võllile teeme veel sisse kaks auku nagu joon. nr. 5 näha, mille läbi pärast variomeetri kokkupanemist traadid tõmbame. Nüüd võime hakata valmistatud rullidele traati mähkima. Väikesele, kitsale rullile mähime kummalegi poole telje auke 15—18 ringi, minnes ühelt poolt teisele poolele sama traadiga, nagu joon. nr. 4. näha. Selle rulli mähkimiseks võime tarvitada ainult võrdlemisi peent traati siidisolatsiooniga (traadi läbimõõt 0,15—0,20 m.-m.), sest paksema traadi juures ei läheks meil korda tarvisminevat arvu keerde päälle mähkida. On traat päälle mähitud, siis joodame kumbagi otsa b ja c külge sitked, painduvad, isoleeritud traadid, n. n. litse, mis pärast võlli augukestest ja torust läbi ajada tulevad. Et külgejoodatud litse küllalt tugevasti küljes oleks, selleks teeme rulli ääre sisse nõelaga

Joon. 3.

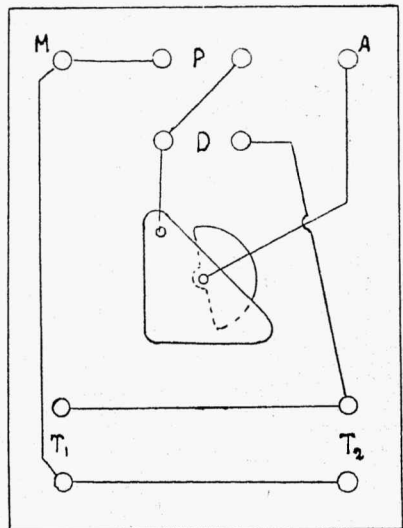

Joon. 4.

Joon. 5.

paar augukest, milledesse kinnitame peene traadi, otsad paar korda läbi pistes ja samuti litse otsad, niidiga paar korda läbi tõmmates. Suurele rullile mähime samast traadist või natuke jämedamast (0,3 m.-m. läbimõõt) samuti kummalegi poole võlli aukudest 12—15 ringi, s. o. kokku 25—30 ringi, kinnitades traadiotsad papprullile jällegi rulli äärtel väikestes aukudes. Suuremale rullile teeme veel paar väljalõiget, nagu joon. nr. 2. näha, et parem oleks variomeetrit kinnitada kruvide abil plaadile. Papitükid või lauatiükikesed paneme jälle plaadi ja variomeetri vahele, et mähis ei puutuks plaati. On mõlemad rullid mähitud, siis võib asuda variomeetri kokkumonteerimisele. Asetades väikese rulli suure-

Joon. 7.

masse, pistame valmistatud võlli enne ette tehtud aukudest läbi. Et aga sisemise rulli ülesalla liikumist takistada, tuleb väikese rulli ja suure rulli vahele asetada vastavas paksuses papirõngakesed, mis tulevad enne shellakiga (või ka piirituslakiga) väikese rulli külge kleepida, sest vastasel korral võib papprõngas hakata hõõruma välimise rulli asemel vastu sisemist, mille järelduusel traadi isolatsioon võib läbi kuluda.

On variomeeter kokku monteeritud, siis tuleb sisemine rull võlli külge kinni liimida või kleepida, nii et võlli käänmisel ka sisemine rull pöörleks. Sisemise rulli mähise otsade külge joodetud litse ajame võlli tehtud augukeste kaudu völliist läbi, nagu see joon. nr. 5 näha, jättes litsetraadid lödvuks. Otsa c joodame välimise rulli otsa b külge. Nii valmistatud variomeetril jääks siis kaks vaba otsa, nimelt A ja M, millest A antenni puksi ja M. maa puksi külge kinnitatakse. Teised ühendused, mis pukside vahel tarvilikud, on näha joon. nr. 2., milles kahe päätelefoni T¹ ja T² jaoks puksid mahutatud.

Niiviisi valmistatud variomeetri kinnitame kahe kruvikeseaga vastavalt joon. nr. 2. plaadile, kusjuures variomeetri võlli ots läbi plaadist leiduva augu läheb. See võlli ots plaadi välisküljel varustatakse keermisenupuga (skaalaga).

Tähendatud aparaadis oleks siis tekkivate voolude ringkäik: antenni puksist välimise pooli, läbi välimise pooli välimise pooli lõpust litse kaudu sisemise pooli, ja sisemise pooli lõpust maa puksi. Kui väline ja sisemine pool on keerdud ühte sihti ning sääljuures läbiminev vool läheb kummaski poolis ühes sihis, võimaldab aparaat pikemate lainete vastuvõtmise, on aga sisemine pool 180° võrra ümber käändud, s. o. välis- ja sisepool on jällegi asetatud ühte sihti, kuna läbimineva voolu suun välis- ja sisepoolis on otse vastupidine, siis võimaldab aparaat lühemate lainete vastuvõtmise. Nii oleks siis reguleerimise juures skaalat tarvis käända ainult 180° piirides.

Et terveringilisi käänmisi sugugi pole tarvis ja et ära hoida litse keerduminemist völliis, tuleb skaala varustada mingisuguse abinõuga, mis üleliigist käänmist takistab.

Ülesantud keerdude arv poolidel kõlbab välisantenni jaoks, mille pikkus 30—50 mtr. Lühema antenni juures tuleb keerdude arvu välisrullil 5—10 võrra suurendada.

Teine aparaat, mille valmistamine küll vähem kodust tööd nõuab, läheb aga rohkem maksma, sest kõik osad tuleb kauplusest osta. Selle aparaadi skeem ja plaadi tagumine külg on kujutatud joonist. 6. ja 7. Niisuguse aparaadi valmistamiseks tuleb osta 1) pöörlev kondensaatori, mille „mahtuvus“ oleks 250—500 sm., ning mille hind 300—500 mk. ja 2) n. n. karg-pool 35 või 50 keeruga, lühema antenni juures aga veel suurema keerdude arvuga.

Selle aparaadi suurus tuleb teha vastavalt ostetud kondensaatori suurusle, mis pärast ka joonisel mõõte pole märgitud. Olgu juhitud ehitajate tähelepanu sellele, et poole on olemas kaht sorti pukside jaoks, missugune asjaolu poolide ja pukside ostmise juures tuleb arvesse võtta. Kõik teised puksid jäävad aga endiseks, s. o. 4 mm. auguga ja nende mahutamine plaadil on samuti maitseasi. Ainult detektori mõlemad puksid peavad teineteisest 20 mm. kaugusel olema, sest valmis detektori jalad on asetatud sellesse kaugusse üksteisest. Tarvisminevad ühendused pukside ja kondensaatori vahel on näha 7. joon., s. o. antenni puks tuleb ühendada pöörleva kondensaatori liikuvate plaatide kontaktiga (nupuga). Seisvate plaatide nupp tuleb ühendada ühe detektori puksiga, missugune omakorda ühendaks ühe pooli puksiga. Teine pooli puks tuleb ühendada maapuksiga, see aga on ühendatud ühe telefonipuksiga. Teine detektori puks on ühendatud teise telefonipuksiga. Joonisel on puksid kahe telefoni jaoks, neist võib muidugi ühe paari jätta välja.

Vahetades niisuguses aparaadis poole, võib kuulda isegi Moskva saatejaama, muidugi võrdlemisi nõrgalt. Moskva kuulamiseks tuleb tarvitada suurema keerudearvuga pooli, nimelt 75, 100 või koguni 150 keerulist, ärrippuvalt antenni „mahtuvusest“.

Ülaltähendatud aparaatide kasti tegemise jätame asjaarmastajate eneste hooleks.

VÕISTLUSI JA ÜLESANDEID.

Lahendus.

Ülesande nr. 1 lahendusi tuli 76. Kõik olid õiged. Oligi ju ülesanne õige lihtne. Kohtunik otsustas õieti.

Et saatjaid nii palju, on võimatu avaldada kõikide lahendajate nimed.

Auhinnaks sai V. Sukmann Mustla algkoolist J. Parijõe raamatu „Semendivabrik“.

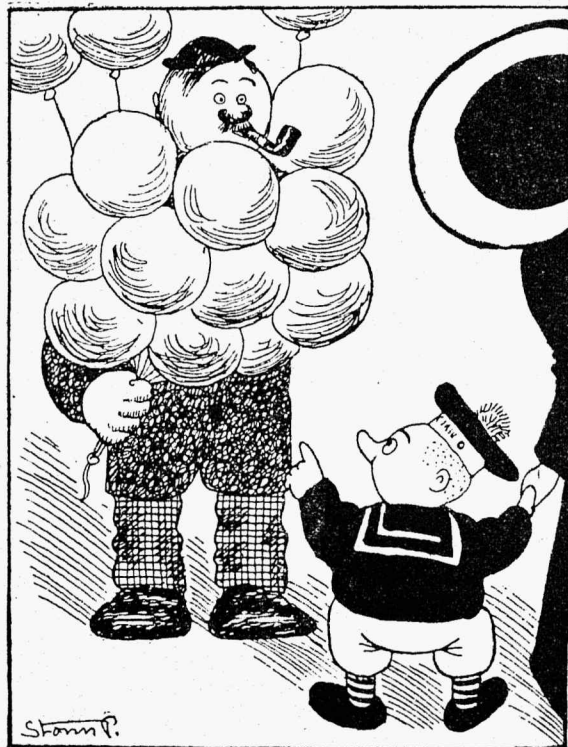
4. ülesanne.

Üks poiss leidis maast Noorusmaast väljarebitud lehepoole. Lugemine oli nii huvitav, et poiss tahtis omale tingimata osta selle Noorusmaa numbri. Kahjuks oli aga võimatu kindlaks teha,

missugusest numbrist see oli pärit. Katke lõppis järgmise lausega: „Tavastastus noormees, näol hästikasvatatud mehe läbi paistmatu ilme — vagunnäis kõvajakindel — ja öine taevas oli must ja süng nagu ennegi...“

Kes noorusmaalasist teab, missugusest Noorusmaa numbrist ja kirjutusest on see katke?

Õieti juhatajaile loosime raadio-detektoraparaadi. Lahendusi võivad saata need noorusmaalased, kes ajakirja tellind vähemasti veerandaastaks. Lahenduste saatmise tähtaeg — 30. paastukuu päev.

Taani joonistaja Storm-Petersoni naljapilt.

Emä, osta mulle see piibuga pall!

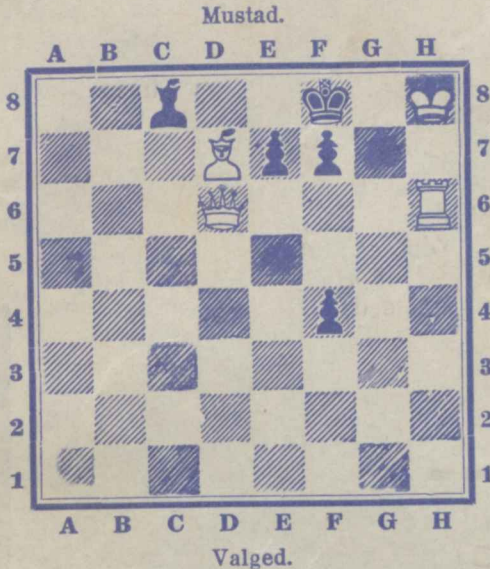
Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 15.

Kokku säädnud Fr. Kester (Tallinnas).

„Noorusmaa“ originaal.

Valged: Kh8, Ld6, Vh6 ja Od7.

Mustad: Kf8, Oc8, Ee7, f4, ja f7.

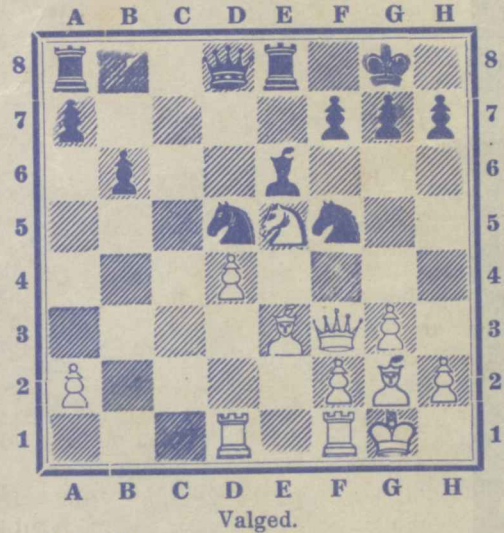
Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Selle ülesande lahendamine annab võistluses kaks punkti.

Lõpumäng nr. 9.

Seis partiist, mängitud Tallinnas Kalevi meisterturniiris, 27. jaan. 1927 a. Valged: V. Mikenas. Mustad: K. Rotberg.

Mustad.

Järg oli:

1. Re5 : f7!	Kg8 : f7,
2. g3 — g4,	Kf7 — g8,
3. g4 : f5,	Ve8 — f8,
4. Lf3 — e4! ja valged võitsid.	

Ülesande nr. 13 lahendus.

1. Lf3 — e3.	Ke6 — d5,
2. Rd7 : b6 annab matt.	
1. (Lf3 — e3),	Ke6 — f5,
2. Rd7 — f8 annab matt.	
1. (Lf3 — e3),	Vg3 : e3
	ehk ükskõik,
2. Rd7 : b6 annab matt.	

Lahenduskatse 1. Lf3 — d3 on ebaõige, sest järg on 1. (Lf3 — d3), Vf3 : d3, 2. Rd7 : b6+, Vd3 — d7. Lahenduskatse 1. Lf3 — e4 ei ole õige, sest järgneb Vf3 — c3+.

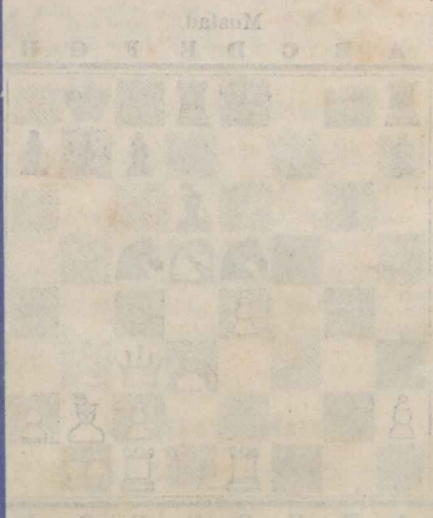
Lisalahendus 1. Lf3 — g4 + parandatud kujul ei vii sihile.

Märkus. Algades tänasest numbrist määrame iga lisalahenduse leidmise eest ühe punkti.

Õiged lahendused saatsid:

Erich Laasi, B. ja K. Tramberg, Hubert ja E. Anton, Evald Karp, A. Grünberg ja V. Mikenas (Tallinnast), Karl Tisler ja K. Gerberson (Kil. Nõmmelt), B. Treinbuk (Vetikist), Paul Maivel (Haapsalust), O. Mets ja G. Vehterstein (Vändrast), V. Pedajas ja K. Must (Tartust), Hugo Tulp ja Endel Toiger (Tallinnast), A. Karu, R. Keres, P. Töldsep ja J. Pokats (Tartust), Endel Markson ja S. Scheermann (Rakverest), B. Torpan (Kehrast), V. Põld (Kuivastest).

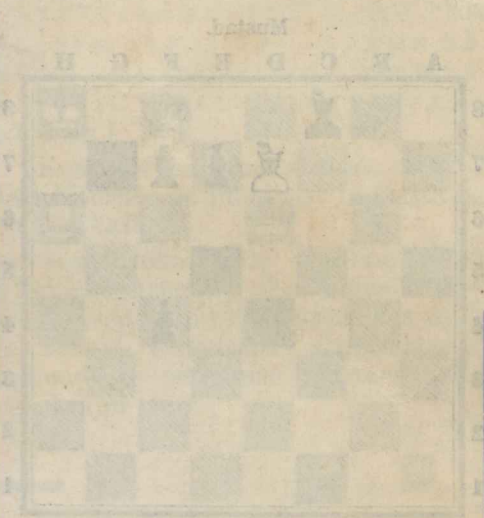
Telemaja A. Pärmla

Ülesande nr. 18 lahendus
1. L11 - 02 - 02 - 02
2. L11 - 02 - 02 - 02
3. L11 - 02 - 02 - 02
4. L11 - 02 - 02 - 02

Ülesande nr. 18 lahendus
1. L11 - 02 - 02 - 02
2. L11 - 02 - 02 - 02
3. L11 - 02 - 02 - 02
4. L11 - 02 - 02 - 02

Ülesande nr. 18.
Kõikidele...
Nooruse...

Ülesande nr. 18 lahendus
1. L11 - 02 - 02 - 02
2. L11 - 02 - 02 - 02
3. L11 - 02 - 02 - 02
4. L11 - 02 - 02 - 02

Ülesande nr. 18 lahendus
1. L11 - 02 - 02 - 02
2. L11 - 02 - 02 - 02
3. L11 - 02 - 02 - 02
4. L11 - 02 - 02 - 02

Ülesande nr. 18 lahendus
1. L11 - 02 - 02 - 02
2. L11 - 02 - 02 - 02
3. L11 - 02 - 02 - 02
4. L11 - 02 - 02 - 02

NOORUSMAA

ILMUB KAKS KORDA KUUS

Tellimishind aastas 400 mk., pool-
aastas 200 mk., veerandaastas 100 mk.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoda, Pikk t. 2.

